

Jan Rokita: Centralistyczna odsiecz [FELIETON]

Szlachetna obrona pajdei, bez której wspólnota polityczna popada w ruinę, zostaje sprzęgnięta z ustrojową ideą centralizmu. Tyle tylko, że przez takie sprzęgnięcie Czarnek uderza w zasadniczą ideę polityczną, jaka legła u podstaw polskiego ustroju szkolnego, takiego, jakim był on konstruowany przez obóz solidarnościowy, po odzyskaniu niepodległości w 1989 roku – pisze Jan Rokita w kolejnym felietonie z cyklu „Z podbieszczadzkiej wsi”.

To nie nowina, że w dzisiejszej Polsce łatwo wzbudzić kolejną falę gorączkowego podniecenia. Więc też cała brygada zawodowych podpalaczy zbiorowych nastrojów ma u nas robotę lekką i zrutyinizowaną aż do trywialności. Czasem takie zbiorowe podniecenie rozpala się *deus ex machina* wokół byle czego, po czym szybko wygasa wobec nadciągającej już jakiejś nowej fali. Czasem jednak rozognia się na dobre, wyznaczając na dłużej nowe linie frontu w zaciekłym wewnątrzpolskim konflikcie. Spór o szkołę tli się w polskim życiu publicznym nie od dziś; od czasu do czasu rozpala się, a potem nieco przygasa. I choć aż do tej pory nie przybierał takich rozmiarów i takiej skali politycznego dramatu jak spór o sądy, to naprawdę jest odeń ważniejszy, głębszy i trudniejszy do pacyfikacji, nawet na dłuższą metę.

Tym razem wygląda na to, że spór o szkołę rozognił się na dobre, a pretekstem dlań stała się sławetna nowela ministra Czarnka. Liczni i opiniotwórczy przeciwnicy owej noweli obwieścili koniec „wolnej

szkoły”, zapowiadając (na wzór sędziów) nieposłuszeństwo obywatelskie wobec nowego prawa, łącznie z przejściem do nauczania na „tajnych kompletach”, gdyż w szkole nauka ma być już ponoć po tej noweli niemożliwa. Niezależnie od tego, jak realistyczne są to plany (a raczej nie są), to w każdym razie zapowiada się dłuższa fala eksplozywnego podniecenia w oświacie, a być może również przewlekły zamęt w szkołach, na podobieństwo tego, jaki już zapanował w sądach.

Choć sam Czarnek, jako figura polityczna, z premedytacją, a nawet dość zawadiacko gra rolę skrajnego konserwatysty, czy wręcz obskuranta, to firmowana przezeń nowela ma naturę czysto proceduralną

Powód jest jasny i bynajmniej niebłahy. Czarnek próbuje bowiem ograniczyć wpływ, jaki na publiczną oświatę wywierają dobrze zorganizowane środowiska postępowców i

libertynów, mające misję szerzenia w młodym pokoleniu nowej postępowej moralności. Pierwszy koncept Czarnka polega na tym, aby wprowadzić zawiłe i trudne w praktyce procedury, bez wypełnienia których zewnątrzni agitatorzy nie będą mieć szansy na pracę z uczniami w szkole, w szczególności w ramach tzw. „zajęć pozalekcyjnych”. Pomysł jest formalnie zręczny, gdyż unika bezpośredniego wdawania się w niekonkluzywne rozważania o tym, jakie idee dobrze dziś służą państwu polskiej wspólnoty, a jakie niosą tylko społeczną anomie, zapowiadając rozkład wspólnoty. Że taka debata – fundamentalna dla każdej wspólnoty politycznej – jest w Polsce niemożliwa, pewnie nie trzeba nikogo przekonywać. Może najlepiej świadczy o tym fakt, iż każda próba odwołania się do klasycznego pojęcia cnoty (czy to etycznej, czy obywatelskiej), bez

którego debata o pajdei jest przecież niemożliwa, wywołuje ostatnio wyłącznie lawinę publicznie miotanych szyderstw. Czarnek chce jakoś wyminąć ten kłopot. I choć sam, jako figura polityczna, z premedytacją, a nawet dość zawadiacko gra rolę skrajnego konserwatysty, czy wręcz obskuranta, to firmowana przezeń nowela ma naturę czysto proceduralną, zachowując w ten sposób formalną neutralność, gdy idzie o sedno sporu o pajdeję.

I tutaj tkwi drugi koncept Czarnka, a zarazem pułapka całej noweli. Ponieważ rozmowa o kształcie wychowania i wartościach, jakie winny przyświecać polskiej publicznej oświacie w XXI wieku nie jest w ogóle możliwa, Czarnek ucieka w ustrojowy centralizm, znacząco rozszerzając zakres nadzoru administracji rządowej nad systemem szkolnym. Logika takiego zabiegu jest czytelna i można ją streścić w taki oto mniej więcej sposób. „Skoro w dzisiejszych realiach tzw. wojny kulturowej nie da się już ustalić nawet minimalnego konsensu, gdy idzie o misję publicznej szkoły – mówi do nas Czarnek swoją nowelą – to podporządkujemy szkołę rządowi, tak by to władza centralna dysponowała legalną mocą rozstrzygania każdego jednostkowego sporu czy konfliktu, jaki na tym tle może pojawić się w konkretnej szkole”.

W ten właśnie sposób szlachetna obrona pajdei, bez której wspólnota polityczna popada w ruinę, zostaje sprzęgnięta z ustrojową ideą centralizmu. Tyle tylko, że przez takie sprzęgnięcie Czarnek uderza w zasadniczą ideę polityczną, jaka legła u podstaw polskiego ustroju szkolnego, takiego, jakim był on konstruowany przez obóz solidarnościowy, po odzyskaniu niepodległości w 1989 roku. Była to idea takiej publicznej oświaty, w której równoważy się wpływy władzy lokalnej i rodziców, przy ograniczeniu roli centrum państwa do gwarantowania intelektualnej wartości minimalnej podstawy

programowej. Ale co jeszcze ciekawsze, Czarnek wpisuje się też w ten sposób (zapewne nieświadomie) w pewną polityczną interpretację sporu o oświatę, jaką dają nam zachodni postępowi intelektualiści, święcie przekonani, iż w naszej części Europy – tzn. w szkole polskiej, węgierskiej czy rumuńskiej, toczy się walka na śmierć i życie przeciw „napaści na ciężko wypracowany postęp moralny Zachodu”.

Symbolem „moralnego postępu”, który Zachód wywalczył sobie z takim mozołem, ma być zanik religii, cywilizacja multi-kulti oraz tryumf obyczajowego libertynizmu

Ta „napaść na postęp moralny” – to cytat z ciekawej książki dwóch wziętych postępowych analityków: Ivana Krasteva i Stephena Holmesa, których książka „Światło, które zgasło”

(uznana przez „Financial Timesa” za jedną z najważniejszych książek roku) jest czymś na kształt żałobnego lamentu nad światłem moralnego postępu, które gaśnie nie tylko w Środkowej Europie, ale w gruncie rzeczy na całym globie. Symbolem owego „moralnego postępu”, który Zachód wywalczył sobie z takim mozołem, ma być zanik religii, cywilizacja multi-kulti oraz tryumf obyczajowego libertynizmu. Wedle ich teorii – młode pokolenie Polaków zostało porwane przez tę „nową moralność”, na co reakcją jest bunt starców w naszej części Europy. Jedynym ratunkiem dla postępu byłoby przekonanie młodego pokolenia, aby starcom „okazać współczucie i lekceważenie”. Ale starcy wynaleźli diabelską metodę walki z postępem. „Zaczęli histerycznie domagać się – piszą Krastev i Holmes –

żeby... państwowe ekipy ratownicze ruszyły z odsieczą, by uratować dzieci ze szponów zachodnich porywaczy”. Dlatego wojna kulturowa rozpętała się u nas najzacieklej właśnie w szkole.

Nowela Czarnka niemal idealnie wpisuje się w ten opis. Czarnek nie wierzy już w nic, co mogłoby ocalić polską pajdeję. Z jednym wyjątkiem: odsieczy scentralizowanego państwa, które będzie ręcznie zarządzać każdą szkołą z osobna. Działając dokładnie wedle recepty sformułowanej przez Krasteva i Holmesa, w gruncie rzeczy jednak wie, że do klęski pajdei, którą chciałby ratować. Przede wszystkim dlatego, że w warunkach wolności i demokracji scentralizowane państwo jest skazane na porażkę w konfrontacji odgórnej biurokracji z dobrze zorganizowaną, oddolną siecią misjonarzy postępu, za którymi na dodatek stoją panujące mody i trendy. Owszem, w warunkach politycznej tyranii centralizacja wychowania w ręku rządu może przynosić efekty, bo towarzyszy jej strach. Ale w warunkach rozpasanej wolności, tak jak w dzisiejszej Polsce, o wiele częściej budzi śmiech, albo nawet szyderstwo. No i jeszcze na domiar złego, scentralizowane narzędzia nadzoru nad szkołą dziś posłużą Czarnkowi, a jutro, po zmianie władzy, jakiemuś zapalonemu misjonarzowi „nowej moralności”. Pajdeja jest materią, która generalnie słabo poddaje się biurokratycznemu modelowaniu. Więc też centralistyczna odsiecz Czarnka nie rodzi dużych nadziei na jej ocalenie.

Jan Rokita

Przeczytaj inne felietony Jana Rokity z cyklu „Z podbieszczadzkiej wsi”